

Iedereen aan boord, kinderen én personeel

Om een intense samenwerking tussen kinderopvang, onderwijs en buitenschoolse opvang te realiseren, kan je niet om het personeel heen. "Het is echt mensenwerk", zegt Ruben Fukkink van de Universiteit van Amsterdam. Hij kent het thema 'doorgaande lijn' door en door, zowel vanuit Nederlandse als vanuit internationale hoek. Zijn onderzoek focust onder andere op de interprofessionele samenwerking.

IEDEREEN AAN BOORD

Ruben Fukkink: "Als je aan 'doorgaande lijn' denkt, dan denk je automatisch aan kinderen. Je ziet een baby, een dreumes, een peuter en een kleuter. Je zet in op een samenwerking tussen opvang en onderwijs, maar ook met welzijnsactoren als jeugdwerk. Dat doe je omdat je elk kind alle kansen wil geven.

Vandaag zijn er in Nederland veel discussies over kinderen met zorgnoden. Hun aantal stijgt. Uit het project 'Alert4You' leerden we dat enkel inzetten op vroege signalering ontoereikend is. We onderzochten ook of het extra opleiden van pedagogisch medewerkers in opvang en onderwijs de oplossing was. Maar ook dit miste zijn doel, omdat de medewerkers zich wilden blijven focussen op hun kerntaken en zich niet als specialisten leer- en ontwikkelingsstoornissen zagen. Een ander deel van het onderzoeksproject

zette in op brugfiguren. In een pilot werkte Marieke bij de jeugdzorg, maar ze liep ook mee bij de opvang en scholen. Iedereen (ouders en personeel) kende haar en kon met haar praten. Ze was er voor hen en zorgde voor verbinding. Het bleek dat deze laagdrempelige aanpak werkte. We leerden zo dat een lokale geïntegreerde samenwerking tussen opvang, onderwijs en welzijnspartners werkt om alle kinderen, en hun ouders, aan boord te houden. Dus 'doorgaande lijn' is ook een verhaal van het samenbrengen van verschillende professionals die allemaal hun beroepstrots hebben, bezorgd zijn om de kinderen en geëngageerd om kwaliteit te realiseren."

SAMENWERKEN IS NIET NORMAAL

'Het is goed voor de kinderen, dus samenwerken zal wel gemakkelijk zijn en spontaan verlopen.' Dat horen en lezen we vaak. Maar de realiteit vertelt iets anders. Ruben Fukkink verduidelijkt dit: "Nederland, maar ook Vlaanderen, kent een gesplitst systeem. Voor kinderen is het daardoor moeilijk om zonder hobbels en bobbeltransities door te maken. Maar ook voor professionals leidt zo'n systeem tot hindernissen. Samenwerken tussen

TEKST
Eva Tiquet

Doorgaande Lijn is een moedig project.
De pioniers illustreren dat je maar in stapjes
kan veranderen, via een groeimodel.

de verschillende systemen (opvang en onderwijs) is niet normaal. Het zit bijvoorbeeld ook niet in de initiële opleidingen ingebed. Allemaal zijn we opgeleid om met jonge kinderen te werken, maar allemaal vanuit een andere insteek.

De verschillende professionals kunnen positief ingesteld zijn én betrokken zijn op de kinderen, maar dan nog is samenwerking niet vanzelfsprekend. De weerstand om intens samen te werken is dus verklaarbaar.

Uit internationaal onderzoek blijkt telkens weer dat om tot een interprofessionele samenwerking te komen, rolverheldering dé facilitator is. Of omgekeerd: als er onduidelijkheid is over wie wat doet en welke verantwoordelijkheden heeft, de interprofessionele samenwerking waarschijnlijk een fiasco wordt.

In de verschillende opleidingen zou aandacht moeten gaan naar deze rolverheldering. Dat kan ook via nascholing, intervisie en supervisie. Stap dan even uit je werk en praat niet over het kind, maar over elkaar: 'Wat hebben we nu net gedaan? Wat vond jij duidelijk of net niet?', 'Wat kunnen we anders doen?' Je kan zo echt veel van elkaar leren. Dat bleek ook uit de projecten Doorgaande Lijn.

Want al deze professionals willen iets betekenen voor die kinderen. Om dat te bereiken is het net belangrijk dat professionals verschillend zijn. Maar ze moeten elkaar wél kunnen aanvullen en verrijken. Daar kan je het verschil maken.

Bij interprofessionele samenwerking gaat het dus niet om elkaar als professionals te vinden en te sparren. Dat is niet aanvullend. Tijdens een lezing verwoordde Patrick Kenis het zo: "Ga nooit samenwerken, ... tenzij de ander je kan aanvullen." Daar ligt het antwoord op het waarom van samenwerken.

Prof. dr. Ruben Fukkink is hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en lector pedagogiek aan de Hogeschool van Amsterdam.

VANUIT EEN GROEI-MODEL

Ruben Fukkink: "Wat we ook niet mogen minimaliseren is de rol van het meso- en macrobestuursniveau in het faciliteren van interprofessionele samenwerking. Vanuit de verschillende sectoren zijn er doorheen decennia verschillende afspraken, voorwaarden, decreten, maar ook tradities gegroeid. Ook dat kan samenwerken lastig maken. En niet zelden leiden tradities tot, soms impliciete, stereotypen die bij samenwerking erg in de weg kunnen zitten.

Dat zag je ook bij de pioniers in het project Doorgaande Lijn. Ze worstelden met de obstakels op microniveau. Maar tegelijk keken verschillende sectoren mee. Daarom is Doorgaande Lijn ook een moedig project. De pioniers illustreren dat je maar in stapjes kan veranderen, via een groei-model. Het is onrealistisch te denken dat je onmiddellijk een 100% omslag kan realiseren. Het eindrapport is daar ook heel eerlijk in: we zijn er nog niet, maar kijken vooruit."

DE PRAKTIJK ALS CURSUS

Nederland heeft 'integrale kindcentra'. Vaak wordt dit model als voorbeeld gehanteerd van

‘Doorgaande lijn’ is ook een verhaal van het samenbrengen van verschillende professionals die allemaal hun beroepstrots hebben, bezorgd zijn om de kinderen en geëngageerd om kwaliteit te realiseren.

hoe je geïntegreerd kan samenwerken met opvang en onderwijs. Ruben Fukkink nuanceert: “Denk niet dat we er in Nederland al zijn! Er is een sterke toenadering tussen kinderopvang en onderwijs. En er zijn integrale kindcentra (IKC). We ontwikkelden een scan om de mate van interprofessionele samenwerking in deze IKC te onderzoeken. En we vonden verschillende niveaus van samenwerking: van geen tot een vergevorderde samenwerking op het vlak van de overgang van kinderopvang naar kleuterschool, het afstemmen van school met buitenschoolse opvang, samenwerken bij kinderen met specifieke zorgnoden en het opzetten van een nieuw beleid met het team.

Bovendien spreken we vandaag niet meer over integrale kindcentra, maar wel over ‘kindcentra’. Enerzijds gebeurde dat vanuit een vorm van bescheidenheid omdat er nog veel stappen gezet moeten worden vooraleer een geïntegreerde werking realiteit is.

Anderzijds vloeide het ook voort uit een verheldering van ‘middel’ en ‘doel’. Het creëren van een integraal aanbod voor het kind, is het doel. Het integraal samenwerken, is het middel.

Terwijl we dat doel willen realiseren, leren we volop. Het is een groeimodel waar we eigenlijk allemaal een beetje op cursus zijn. Die cursus heet ‘de praktijk’. Op het einde haalt niemand een extra diploma, maar we zijn als professionals wel gegroeid in het elkaar beter begrijpen. Iedereen is een goede leraar, kinderverzorger, kinderbegeleider, en pedagogische coach, maar daar bovenop ook nog eens sterk geworden in samenwerken.”

EEN NIEUWE WERELD

Werk maken van een doorgaande lijn, is een groeiproces waarin we allemaal zoekende zijn. Ruben Fukkink illustreert dit: “Soms kom ik mensen uit het basisonderwijs tegen die zeggen dat we al bij de 2-jarigen moeten starten met het schoolse leren. Omgekeerd hoor ik in de kinderopvang soms

stemmen die vinden dat het speelse leren moet doorlopen tot de leeftijd van 6 jaar. Beide redeneringen zijn voorbeelden van ouderwets denken. Je blijft dan in je eigen gekende kader en rekt dat op om ook anderen hierin mee te nemen. Hierin zit echter geen doorgaande lijn.

Een intense of geïntegreerde samenwerking tussen opvang en onderwijs is een stap in het onbekende. We kennen de kinderopvang (‘first space’). Dat kan je je inbeelden: je ziet de professionals, de kinderen, de aankleding van het gebouw, de materialen, de activiteiten, ... Dat is helder. Hetzelfde heb je met de wereld van het onderwijs (‘second space’). Je hebt er een helder beeld van.

Breng je deze twee werelden samen, dan krijg je een ‘third space’. Dit is niet opvang (‘first space’), ook niet onderwijs (‘second space’), maar ook geen gemiddelde van de twee. Het is een nieuwe wereld waar een andere taal gehanteerd wordt (bv. een gezamenlijk pedagogisch kader, nieuwe professionele samenwerkingen die ontstaan, ...). En aangezien deze evolutie gebeurt in een reële context met crisissen, tekorten en uitdagingen, zal het groeiproces naar zo’n ‘third space’ schuren. Iedereen is zoekende. We zullen verbaasd zijn over wat we zien en ervaren. Maar het beseft is er. De blik staat op de toekomst: we moeten samen aan de slag.”